

קריאת המיצרים — למרחבי אל

א. מגמת החורבן — בניין

ביום שנחרב בית המקדש גולד המשיח¹, מוסרים לנו חז"ל בחכמת קדשם. אין החורבן אלא הכנה לבניין יותר נעלה. יש שהחורבן נמשך זמן קצר והוא מספיק כדי לעקור את שורשי הנגע שאכלו ביסודות הבניין; ויש שהטומאה חדרה לכל רוחות הבית, כל קדשיו חוללו וכל טהרותיו טמאו. ישראל עם קדושים וטהורים, הם שחוללו מהפכה זו בסדרי עולם ומוסדות תבל, וציון שממנה הושתת העולם², לא יכלה לשמש ליסוד עולם אלא על ידי שבירתה, בניינה והארת אורה מחדש. "חיי הצבור המקולקל עד היסוד מוכרחים היו להדכא יחד עם צביונו הממשי, ועם ההשרשות הרעות שהשריש בלב יחידיו, ושמצאו את כלי משחתם מוכנים לפנייהם במשטריו"³. צמיחת הישועה מתפתחת ועולה מזריעת ההרס של החורבן, וגרעינים משיחיים נולדים מתוך משברי ים של צרות ויסורים, כי אדיר במרום ה'. אמת אלקית זאת מתגלה בסוף תהליך הגאולה כבתחילתו. כבר למדנו "לדעת מראש כי בעקבות משיחא מכל צרה יוצאת ישועה. והישועה באה מתוך צרה, על פי הכתוב⁴, ועת צרה היא ליעקב וממנה ישועה"⁵

ב. החורבן — פירוד בין הדבקים

"כשברא הקב"ה את העולם גזר ואמר, השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם. כשבקש ליתן תורה בטל גורה ראשונה ואמר, התחתונים יעלו לעליונים והעליונים ירדו לתחתונים, ואני המתחיל, שנאמר וירד ה' על הר סיני"⁶. על הורדה זאת של תורת ה' העליונה לתחתוני ארץ באה התשובה "ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ". בריאת העולם הושלמה ביום הששי בסיוון במתן תורה לישראל, שהציל את העולם מתוהו ובוהו

1 ירושלמי ברכות פ"ב, ה"ד.

2 יומא דף גד, א.

3 אורות, עמ' קח.

4 ירמיהו לו.

5 קול התורה, עמ' תעד, וראה ילקוט שמעוני למיכה ז, ח.

6 שמות רבה יב, ד.

על ידי הארת אור התורה, המאחדת שמים וארץ⁷. כל מפעלי ארץ מצאו או את ערכם המלא בהיותם כלים לגילוי החיים האלקיים. רצה הקב"ה לגלות את כל תוקף קדושתו והיקפה המלא, על ידי השראת שכינתו בישראל המקשרת את כל צדדי החיים האנושיים למרכז הקדושה, המזרים חיים ואושר לכל. ההוד האלקי יתגלה בשלימותו רק על ידי האדרת שם ה' בכל הארץ, וההוד זה בית המקדש⁸. "אמר הקב"ה לישראל, נתתי לכם את התורה, לפרוש הימנה איני יכול, לומר לכם אל תטלוה איני יכול, אלא בכל מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור בתוכו שנאמר ועשו לי מקדש"⁹. אחדות שמים וארץ על ידי התורה יוצאת לפועל בשלימותה בהיות המקדש על מכוננו וכל חיי האומה מרוכזים סביבו — כהנים בעבודתם, לויים בדוכנם וישראל במעמדם. על כן טבעי הוא שבחורבן מרכז זה "נתאבלו שמים וארץ, שנאמר אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם"¹⁰. חורבן המקדש וסילוק השכינה ממרכזה הארצי גרמו להרס בכל מערכות הבריאה, על ידי הפירוד בין גוף הארץ לגשמתה. "כי ע"י בית המקדש שהוא בתחתונים יש להם לתחתונים דביקות וחיבור בעליונים, וכאשר חרב בית המקדש היו התחתונים גבדלים מהעליונים"¹¹, בית המקדש הוא מקור אחדותם של שמים וארץ. "וחכמים אומרים אלו ואלו¹² מציין נבראו"¹³.

כל ההבדלות הללו, הבדלת התחתונים מן העליונים, הבדלת הארץ ממקור חייה השמימיים, לא רק בתחתונים פוגעות הן על ידי יבוש מעיינותיהם, גם העליונים נפגעים בחסרון הכלים לגילוי שלל אורותיהם, ומשום כך אין הקדושה האלקית מתגלה בשלימותה. "משחרב בית המקדש, לא נראה רקיע בטירתו, שנאמר אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם"¹⁴, "הארת התורה מן השמים של זמן הגלות מעולפת היא הקדרות והשק המכסה"¹⁵. כך מתפשט הוא הפירוד בין הדבקים על ידי חורבן משכן השכינה בתחתונים והסתלקות השכינה לעליונים. פנימיות החיים נפרדת מהיצוניותם, וזו גם זו יוצאות נפסדות.

במקדש מתגלה גם האחדות האידיאלית בין הקדושה הפנימית ובין הפאר וההדר החיצוניים. "ההוד והתפארת של גויו של עולם שבבית המקדש, הדר בגדי כהונה, קדושת הגוף וטהרתו לכל אחד ואחד לפי ערכו, כל אלה הסתעפות מצד הערך הגדול שיש לכח הדמיון הבריא והחזק העומד בגדרו, ועושה את תפקידו בעולם בתור לבוש שתוקן להאורה האלקית העליונה, המופיעה על האורה הגשמית והשכלית שבאדם

7 על פי שבת דף פח, א.

8 ברכות דף נח.

9 שמות רבה לג, א.

10 פסיקתא דרב כהנא, עמ' קמח.

11 מתר"ל, נצח ישראל עמ' כב.

12 דהיינו שמים וארץ.

13 יומא דף נד.

14 ברכות דף נט.

15 אורות, דף פו.

ובעולם בהדר גאון עווה" 16. הדבקות האלקית חייבת למצוא את ביטוייה גם בהידור מצוותה, הקדושה הפנימית ביותר מוכרחה להופיע גם בפאר היצוני. ואם נאמר 'שקר החן והבל היופי' כשהם מנותקים מיראת ה', צריך גם לומר 'יראת ה' היא תתללל בחן וביופי ובחיל ובכח ובחוק ובאומץ' (בהקדמה לצניעות והטהרה בישראל של מו"ר הרב צבי יהודה הכהן קוק שליט"א). אחדות זו נהרסה בחורבן המקדש.

"ויצא מבת ציון כל הדרה 17, מאי כל הדרה — חדרה, הגנוז, בחדרי חדרים" 18, הקדושה האלקית השלמה הולכת וזורמת מעומק פנימיותה בחדרי חדרים, דרך כל המסכים החוצצים, עד לחיצונות החיים, ומאירתם ביפי אורה והדרה, הידורו של בית המקדש התרוקן מתוכנו ביציאת ארון הקודש, כי הידורו ויפיו של מקדש הוא קדושתו. לכן מובן הדבר ש"התביעה לשלימות היופי המפואר ושכלול הדמיון בכל איתניותו... זהו היסוד האיתן של תביעת החיים, התוכן המחולל בחסרונו את הצעקה הנוראה 19, שיושב הקב"ה ושואג כארי אוי לי שהחרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתי את בני לבין האומות, שנאמר 20, ה' ממרום ישאג וממעון קדשו יתן קולו שאג ישאג על נווהו" 21. יש להטות אוזן לשאגת המעמקים הנותנת ביטוי לכאבי הניתוקים של גשמת החיים מגופה. על ידי רוממות הדעת, המבינה שכל גוי וכל נווה, ערכם האמיתי הוא בשמשם ככלים לגילוי תכני קדושה, על ידי הבנה זאת תיהפך שאגת הכאב לקול ששון ושמחה, כי "כל אדם שיש בו דעה, כאילו נבנה בית המקדש בימיו" 22.

ג. ראיית הגאולה מתוך החורבן ועומק תחושתה

שנינו במשנה 23: "ועל בשורות טובות אומר, ברוך הטוב והמטיב, ועל בשורות רעות אומר, ברוך דיין אמת". הברכות, הנותנות ביטוי לתחושת האדם וקישורן לאלקים, שונות הן לפי השמועות. לא כן יהיה לעולם הבא — "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד" 24, "אטו האידינא לאו אחד הוא? אמר ר' אחא בר הנינא, לא כעולם הזה עולם הבא, העולם הזה על בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב, ועל בשורות רעות אומר דיין אמת, לעולם הבא כולו הטוב והמטיב" 25.

16 מוסר הקודש, עמ' ר.

17 איכה א, ו.

18 ברכות דף גר, ורש"י שם.

19 ברכות דף ג.

20 ירמיהו כה, ל.

21 מוסר הקודש, עמ' ר.

22 ברכות דף לג.

23 ברכות גר, א.

24 זכריה יד, ט.

25 פסחים דף ג.

למרות שגם בעולם הזה אנו מאמינים דכל דעביד רחמנא לטב עביד²⁶, אין האמונה הזאת חודרת לעומק ההכרה הנפשית, לראות ולחוש את הטוב הגנוז בבשורה רעה, אשר על כן אין אפשרות לברך הטוב והמטיב גם על בשורות רעות. לעתיד לבוא, בעולם הבא — ההולך ובא ומתקרב אלינו בגדלות הדעת ובהסתכלות אלקית חודרת — נבין, נראה ונחוש את הטוב הנמצא בכל בשורה. אז נברך על הכל הטוב והמטיב.

בראיית החורבן וכל נוראותיו ותחושת ההרס בכל מערכות הבריאה, וחילול שם ה' וישראל הבא בעקבותיהם, פרצו חכמינו ז"ל בבכי, כמסופר בסוף מסכת מכות. רק רבי עקיבא צחק, משום שראה את גרעיני הגאולה הגנוזים בקליפות החורבן. רבי עקיבא צחק "מפני שלגפשו העניקת העתיד הרחוק ניצב כהווה... מפני שהאבה האלקית הנובעת מעומק חכמת לבו הנפלאה הורתהו, עד כדי מלא ציור חי, כי רומי ואליליה כליל תחלוף ואור ציון לעד יזרח. האבה בתענוגים למחזה העתיד הודאי מלאה על כך את לבבו הטהור עד כי לא הניחה לו מקום גם לאנחת הלב על ההווה המרעיד, שהכירו רק כעב קל על פני החמה הברה בשחקים"²⁷.

בתשעה באב עצמו, ביום שנקבעה בו בכיה לדורות, הגיחו לנו חכמינו ורעוני בינה, בדמותן של הלכות מעשיות העתידות לתת את פריין לנתינת דעתנו על הגאולה ההולכת ומאירה בתוך מחשכי החורבן. כך נפסק בשולחן ערוך²⁸: "אין אומרים תחינה ערב תשעה באב במנחה משום דאיקרי מועד"; "אין אומרים תחנון בתשעה באב ואין נופלים על פניהם משום דמקרי מועד"²⁹. בימינו, שזכינו לראות עין בעין את הוצאתנו מביני המצרים למלוא רוחב ארצנו, חשוב במיוחד לקיים 'לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ'³⁰, ואת מפעלות ה' בכל עמקן אפשר לראות רק בראייה חזונית, עליה אנו מתפללים כל יום 'ותחזינה עינינו בשובר לציון ברחמים', ואליה אנו נדרשים להתעלות כל אחד לפי מדרגתו. "והעתיד הנהו הולך וצועד, הולך ונגש לנו. נחרומם מעט, נזכך מעט את רגשותינו ושכלנו והגנו עומדים סמוך לו, הגנו רואים את רעדת קרני אורו המעולפים בצעיה, אשר מידת דקותו או עוביו תלויה היא בחשבוננו הפרטי. וכל אחד ואחד יוכל למצוא מהרהורי לבו. אשרי מי שמלא את לבו תקות חיים וצפיית ישועה, שהוא רואה כבר אור הישועה כשהיא שולחת לנו את קווייה"³¹.

26 ברכות דף ס.

27 עולת ראייה ח"ב, עמ' ד.

28 אורח חיים סי' תקנב, יב.

29 שם תקמט, ד.

30 תהלים מז, ט.

31 אורות, עמ' קכג.